

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje
Višja strokovna šola

DIPLOMSKO DELO
Žan LIPNIK

Celje, avgust 2021

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje
Višja strokovna šola

Cvetličarna pri Babici
Kidričeva ulica 46
3250 Rogaška Slatina

Diplomsko delo
v višjem strokovnem izobraževalnem programu Hortikultura
**Trendi hortikulture ureditve grobov na območju
Občine Rogaška Slatina**

Kandidat: Žan Lipnik

Mentor predavatelj: Anja Žužej Gobec, univ. dipl. ing. agr.

Mentor v podjetju: Janja Golob, ing. hort.

Celje, avgust 2021

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje
Višja strokovna šola
Ljubljanska cesta 97
3000 Celje
www.hvu.si
referat@hvu.si

Številka: H-142
Datum: 25.8.2020

Študijska komisija Višje strokovne šole je preučila predlog teme in naslova diplomskega dela, ki ga je predložil

Žan LIPNIK z vpisno številko **13040201018**,

študent višješolskega strokovnega programa **Hortikultura**.

Komisija ugotavlja, da je tema diplomskega dela s predmetnega področja **Zasaditev in vzdrževanje zelenih površin**.

SKLEPI ŠTUDIJSKE KOMISIJE

1. Odobri se predlog teme diplomskega dela.
2. Odobri se naslov diplomskega dela:

TRENDI HORTIKULTURNE UREDITVE GROBOV NA OBMOČJU OBČINE ROGAŠKA SLATINA

3. Imenujeta se mentorja:

mentor predavatelj:	Anja Žužej Gobec, univ. dipl. inž. agr.
mentor v podjetju:	Janja Lipnik, ing.hort.

Diplomsko delo izdelajte v skladu s "Pravilnikom o izdelavi diplomskega dela in diplomskega izpita" ter ga oddajte v referatu šole.

Andreja Gerčer, univ. dipl. inž. agr.,
predsednica študijske komisije

Nada Reberšek Natek, univ. dipl. inž. agr.,
ravnateljica

Izjava o avtorstvu diplomskega dela

Podpisani **Žan Lipnik**,

z vpisno številko **13040201018**,

sem avtor diplomskega dela z naslovom

Trendi hortikulturene ureditve grobov na območju Občine Rogaška Slatina.

S svojim podpisom zagotavljam, da

sem diplomsko delo izdelal samostojno pod mentorstvom

Anje Žužej Gobec, univ. dipl. ing. kmet. , in

mentorice v podjetju,

Janje Golob, ing. hort.

V Celju, dne _____

Podpis avtorja _____

Zahvala

Za pomoč pri pripravi diplomske naloge se zahvaljujem mentoricama Anji Žužej Gobec, univ. dipl. ing. kmet. , in Janji Golob, ing. hort. , za njuno podporo, potrpljenje in strokovno pomoč.

Hvala tudi Andreju Lipniku za izčrpen pogovor o temi diplomskega dela.

Posebna zahvala pa je namenjena moji družini in dekletu za tisoče idej in nasvetov.

Izvleček

Namen diplomskega dela je ugotoviti, kakšni so trenutni trendi hortikulture zasaditve grobov na območju občine Rogaška slatina. Diplomsko delo preverja trenutne trende, ki so se enako kot na drugih področjih skozi leta spremenili. Ugotovitve predstavljene v nalogi so zbrane z več različnimi metodami, preko katerih dobimo celosten pogled iz različnih perspektiv.

Diplomsko delo je sestavljeno iz dveh delov (teoretičnega dela in raziskave). V prvem delu je predstavljena kratka zgodovina kulture pokopavanja, urejanja grobov, njihovega simbolnega pomena. Predstavljeni so tudi najpogostejši simboli, ki se pojavljajo na grobovih in njihov pomen. Nekaj besed je namenjenih še tematiki o različnih vrstah sveč in njihovi rabi. V drugem delu (raziskovalne metode) so podani podatki pridobljeni z raziskavo. Ti so pridobljeni z različnimi metodami, oziroma iz različnih vidikov, in sicer iz stani prodajalcev, kupcev in pa na podlagi lastnih opažanj. Pregled urejanja grobov je predstavljen z ekonomskega, zakonodajnega in okoljevarstvenega vidika ter s področja zahtevnosti oskrbe. V poglavju rezultati in razprava je med vsemi pridobljenimi podatki preverjeno in predstavljeno ujemanje. V zaključku so vključene tudi zamisli za nadaljnje raziskave.

Ključne besede:

grobovi, hortikultura, zasaditve, rastline, trajnice, okraševanje, tradicija, vzdrževanje, nakupovanje, pokopališča, Rogaška Slatina, sveče, simboli.

Abstract

The purpose of the diploma work is to find out what are the current trends in horticultural planting of graves in the area of the municipality of Rogaška Slatina. The thesis examines current trends that have changed in the same way as in other fields over the years. The findings presented in the paper are collected by several different methods, through which we get a holistic view from different perspectives.

The diploma thesis consists of two parts (theoretical work and research). The first part presents a short history of the culture of burial, arranging graves and their symbolic meaning. The most common symbols that appear on graves and their meanings are also presented. A few words are devoted to the topic of different types of candles and their use. In the second part (research methods), the data obtained from the research are given. These are obtained by different methods, or from different aspects, namely from the point of view of sellers, buyers and on the basis of their own observations. The overview of grave management is presented from the economic, legislative and environmental point of view, as well as from the field of care complexity. In the results and discussion section, the match between all obtained data is checked and presented. Conclusions for further research are also included in the conclusion.

Key words

Grave, Horticulture, plantings, plants, perennials, decorating, tradition, maintenance, shopping, cemeteries, Rogaška Slatina, candles, symbols.

Kazalo

Kazalo.....	VI
Kazalo slik.....	VII
Kazalo grafov	VII
Kazalo tabel	VII
1 Uvod.....	1
2 Namen in cilji.....	2
3 Raziskovalne hipoteze.....	3
4 Pregled dosedanjih raziskav in objav.....	4
4.1 Zgodovina pokopališč.....	4
4.2 Zakonodaja.....	6
4.3 Zasaditve grobov.....	6
4.3.1 Vzdrževanje in varstvo rastlin	7
4.3.2 Zasaditev skozi leto	8
4.4 Simbolika na grobovih.....	9
4.4.1 Barve kot simboli	10
4.4.2 Rastline kot simboli.....	11
4.5 Prižiganje sveč	12
5 Raziskovalne metode	13
6 Rezultati in razprava	14
6.1 Rezultati ankete.....	14
6.2 Rezultati intervjuja z vrtnarjem in cvetličarko	21
6.2.1 Vrtnarstvo	21
6.2.2 Cvetličarstvo.....	22
6.3 Pregled rezultatov, pridobljenih s preučitvijo grobov	23
6.4 Preverjanje hipotez	28
6.5 Razprava	29
7 Zaključek.....	30
8 Viri in literatura.....	31
9 Priloge	32

Kazalo slik

Slika 1: Jesenska zasaditev mačeh v kombinaciji s trajnim netreskom. Dodan še nasadek mačeh. Na grobu se nahajajo varčne sveče	23
Slika 2: Jesenska zasaditev mačeh	24
Slika 3: Pisana zasaditev mačeh. Dodane varčne sveče	24
Slika 4: Enojni grob z zmanjšano zasajevalno površino, ki je prekrita s kamenjem. Majhna zasaditev, kombinacija verbene, krasule in trajnic, z dodanim nasadkom v istem stilu. Dodan še šopek.....	25
Slika 5: Majhna zasajevalna površina, del te prekrit s kamenjem. Dodan šopek doma nabranih rož, zasajena Calibrachoa, ki spada med za oskrbo zahtevnejše rastline	25
Slika 6: Klasična zasaditev izključno begonij, polovica zasajevalnega rpostora je prekrita z okrasnim kamenjem, v šopku se nahaja umetno rastlinje.....	26
Slika 7: Kombinirana zasaditev trajnic in enoletnega ageratuma, dodan tudi nasadek..	26
Slika 8: Grob, kjer je prostor za zasaditev razen dveh netreskov prekrit z kamenjem, v ozadju še šopek umetnih rož.....	27

Kazalo grafov

Graf 1: Čas, ki ga anketiranci porabijo za oskrbo grobov	14
Graf 2: Prikaz razširjenosti uporabe različnih vrst sveč.....	15
Graf 3: Prodajno mesto, kjer anketiranci najpogosteje kupijo rastline za okrasitev grobov	16
Graf 4: Prikaz, koliko anketirancev je v zadnjih letih spremenilo prostor za zasaditev rastlin	16
Graf 5: Primerjava, koliko so anketiranci potrošili za zasaditev groba v primerjavi z začetkom zasajevanja in sedaj	17
Graf 6: Pogostost zasajevanja grobov	17
Graf 7: Prikaz, katera je ključna lastnost, ki vpliva na odločitev za izbiro določene zasaditve	19
Graf 8: Pregled uporabe dodatnih okrasitev groba ob dnevu spomina na mrtve	20

Kazalo tabel

Tabela 1: Pogostost zasaditve določenih vrst rastlin spomladi in jeseni.....	18
--	----

1 Uvod

Skozi zgodovino človeštva lahko spremljamo različne načine, kako so se ljudje poslavljali in ohranjali spomin na svoje bližnje. Danes se v naših krajih večina odloči za pokop na pokopališčih, kjer v spomin postavijo spomenik, katerega nemalokrat spremlja tudi majhen prostor za zasaditev rastlin, lahko pa je ta tudi v celoti pokrit s kamnom. Vseskozi pa se spreminjajo tudi načini, kako lastniki poskrbijo za ta prostor. V času naših dedkov in babic na grobu nikoli niso manjkali encijan, netresk, doma vzgojene žametnice, šopek doma vzgojenih rastlin. Dandanes se na grobovih pogosteje najde raznorazne sodobne vrste trajnic, sezone rastline in bogate šopke, nemalokrat celo take iz plastičnih materialov. Kar nekaj pa je tudi grobov, ki sploh ne vključujejo prostora za zasaditev.

Po zaključenem študiju želim prevzeti vodenje domače vrtnarije, zato sem se tudi odločil za temo, ki mi bo vsaj nekoliko olajšala in nadgradila delo. Nujno je namreč poznati, kaj potrošnike zanima, da lahko prilagodiš in nadgradiš svojo ponudbo. Za samo zasaditev grobov sem se odločil, saj ima večina naše spomladanske in vsa jesenska proizvodnja ravno ta namen - da služi okrasitvi grobov. Večinoma dostavljamo proizvode ravno na območje Rogaške Slatine, od koder prihaja glavnina naših strank, zato sem se omejil na to področje, saj se trendi zasaditve razlikujejo od drugih krajev z drugačnimi razmerami, predvsem vezanimi na tradicije in pa vremensko izpostavljenost posameznega pokopališča.

Vrtnarije in cvetličarne se konstantno soočajo z vedno novimi željami strank, ki so z dostopom do interneta in pregledom možnosti s celega sveta vedno bolj raznolike in obširne. Za čim boljšo prodajo je treba omogočiti ponudbo, ki jo potrošniki želijo, pri tem pa je potrebno stalno iskati razne novosti, posebnosti in biti v koraku s časom in trendi. Namen diplomskega dela je dobiti čim boljši pregled nad trenutnimi trendi, na podlagi česar bi lahko v prihodnosti prenovil oziroma posodobil ponudbo na naši vrtnariji.

Pregled dosedanjih objav na to temo ni precej obširen, saj gre za dokaj neraziskano temo, o kateri ciljano govori malo literature, po drugi strani pa je večina podatkov že zastarelih. Za pridobitev čimbolj relevantnih podatkov sem se raje odločil za pregled trenutnega stanja po grobovih in pa na podatke, ki sta mi jih zaupala cvetličarka in delavec v vrtnariji, ki imata s strankami vsakodnevni stik in vesta, kaj te iščejo oziroma sproti sledita povpraševanju. Temu sem dodal še anketo samim strankam za podatke iz prve roke. Primerjava podatkov predstavlja ujemanje vseh pridobljenih informacij, na podlagi katere bom tudi predstavil, kakšni so trenutni trendi.

2 Namen in cilji

Namen diplomskega dela je ugotoviti, kakšni so trenutni trendi hortikulture ureditve grobov na območju Rogaške Slatine. V okviru tega je namen raziskati tudi, ali se ti trendi skozi čas spreminjajo, in kateri so vzroki oziroma razlogi za nastale spremembe. Namen je tudi ugotoviti, kolikšna je ekološka osveščenost, predvsem v smeri tega, kakšne sveče, če sploh, večinoma prižigajo na grobove.

Cilji diplomskega dela so skozi vse leto preučevati urejenost grobov na pokopališčih za pridobitev celostnih podatkov o ureditvi in kako se ta spreminja skozi leto, zbrati podatke o tem, kaj stranke kupujejo za okrasitev grobov v različnih letnih časih in primerjava letih. V ta namen bodo predstavljena lastna opažanja, pridobljena na terenu, in opažanja vodje cvetličarne ter delavca v vrtnariji.

3 Raziskovalne hipoteze

Predvidevamo, da bodo v diplomskem delu potrjene naslednje hipoteze:

Hipoteza 1: Stranke v večini (več kot 60 %) na grobove sadijo dvakrat letno (spomladi in jeseni).

Hipoteza 2: Stranke poskušajo izbrati nekaj drugačnega od tistega, kar so nasadile prejšnjič.

Hipoteza 3: Za oskrbo grobov na letni ravni porabijo približno 24 ur.

Hipoteza 4: Najpogostejše sajena rastline so mačeha, navadna begonija, netresk.

Hipoteza 5: Ob dnevu spomina na mrtve kupijo aranžma, šopek oziroma krizanteme v lončkih.

Hipoteza 6: Stranke na podlagi skrbi za okolje prižigajo vedno manj potrošnih sveč za enkratno uporabo in posegajo raje po električnih in solarnih svečah.

Hipoteza 7: Za jesenski in spomladanski nakup so pred leti potrošili enako kot sedaj

Hipoteza 8: Nakup stranke najraje opravijo v cvetličarni oziroma v vrtnariji, redkeje v veleblagovnicah.

Hipoteza 9: Prostor za zasaditev se vedno bolj krči in zamenjuje z marmornimi ploščami.

Hipoteza 10: Strankam je najpomembnejša vzdržljivost rastline (odpornost proti suši).

4 Pregled dosedanjih raziskav in objav

V pregledu dosedanjih raziskav in objav so predstavljene zgodovina pokopališč, zakonodaja, ki ureja to področje, in pa zasaditve grobov, ki se pojavljajo v literaturi.

4.1 Zgodovina pokopališč

Ko začnemo govoriti o grobovih, moramo seveda nekje začeti. Grki so prvi iznašli besedo za pokopališča: »Koimeterion sleeping place« (mesto počitka); tako so pravili ozemlju, namenjenemu pokopu preminulih, ta mesta pa so bila večinoma ob cestah, ki so vodile do mest, grobovi so bili označeni preprosto največkrat z napisi ali reliefi. Večina grških mestnih držav je pokopala svoje preminule svojce v grobnicah, vse do 1100 pr. n. št. , nato pa so začeli pokopavati preminule v individualnih grobovih, edina izjema so bile Atene s prakso kremiranja. Posebnost pokopa pri Grkih je bila njihova religija, ki jim je narekovala, da morajo preminuli plačati »prevoz« ali totenpass (nemški izraz, v prevodu pomeni potni list za preminule) v posmrtno življenje bitju po imenu Charon. Slednje je delovalo kot povezava med svetom živih in preminulih, njegove usluge pa si lahko plačal z dvema drahmama, ki pa so ju svojci ali prijatelji položili na veke preminulih. Ko pomislimo na Grke, ne moremo mimo njihove slavne mitologije, ki je imela neverjetno velik vpliv na grški vsakdan, posledično pa tudi na njihov način pokopa.

Medtem pa so Rimljani veliko pozornosti posvetili procesiji in ceremonijam, da so bile speljane po pravilnem vrstnem redu ter brez napak, saj bi po njihovem verovanju v nasprotnem primeru bili tarča zlih duhov iz podzemlja. Eden izmed zanimivih običajev pri procesijah je bil najem profesionalnih žalujočih žensk, katerih vloga je bila glasno žalovanje za preminulimi ter vsesplošno izkazovanje žalosti. Velika prisotnost ter `igralk` na procesiji je zaznamovala premoženje preminule osebe ali njene družine. Seveda pa to niso edini prisotni igralci, truplo namreč transportirajo moški igralci, ki so našemljeni v prednike preminulega. V Rimu je bila navada kremiranje preminulih do 2. leta našega štetja, nato pa so se navade preusmerile v pokope v krstah.

Grki niso najstarejša civilizacija, ki se je razvila po naših podatkih in najdbah, v Maroku obstaja trenutno najstarejše najdeno pokopališče s 34 preminulimi osebami, katerih ostanki so stari med 14000 do 15000 let. Če se premaknemo po afriški celini, nekoliko vzhodneje pridemo do dežele starodavnih faraonov, Egipta. Egipčani so verjeli v pomembnost telesa in ohranjanje omenjenega, zato so skrbno skrbeli za preminule, saj bi v nasprotnem primeru padli ponovno vstali in kaznovali žive, vsaj takšno je bilo njihovo verovanje. Se je pa tradicija pokopavanja preminulih spreminjala skozi razvoj njihove starodavne civilizacije (6000 pr. n. št.-332 pr. n. št.). Zgodnji ostanki kažejo na nekoliko preprostejše pokope; bili so plitko izkopani grobovi z redkimi materialnimi dobrinami, najdeni so bili tudi večji ali drugače rečeno skupinski grobovi, kjer je bilo v istem grobu pokopanih več ljudi ter tudi živali. Seveda pa se je njihov razvoj skozi čas začel poznati tudi pri stilu pokopavanja, posmrtni ostanki so bili položeni v lesene ali terakotne (keramika na osnovi gline) krste. S pridobivanjem večjega bogastva in naprednejšo tehnologijo so začeli ustvarjati znamenite sarkofage ter poleg njih pokopavati tudi večje bogastvo. Seveda pa premožnejši sloji ljudstva niso želeli vzeti s sabo samo materialnih dobrin, temveč so hrepeneli po razkošju, ki so ga uživali v svojem življenju na zemlji, ki pa ne bi bilo mogoče brez služabnikov ter najljubših živali. Človeška in živalska žrtvovanja so bila lahko najdena že v zgodnjih plemiških grobovih. Premožnejši sloji so

skozi čas začeli graditi grobnice, ki so postale družinska pokopališča, z grobnicami je za elito prispela tudi tehnologija mumificiranja. Seveda pa egipčanska kultura ni edina, ki je prakticirala človeško žrtvovanje za premožnejše člane družbe v primeru pokopa. V skandinavskih deželah so plemičem žrtvovali njihove osebne služabnike, da jim lahko služijo v smrti. Imeli so tudi časten pokop na ladji, ki pa je bil rezerviran za ljudi, ki so bili mogočni ter vplivni. Preostali ljudje so bili kremirani in položeni v grobove, označene s kamnom, v katerega so bile vklesane rune (skandinavska stara pisava). (Cemetery, 2021).

V srednjem veku (5.-15.stol.) so pokopaval kristjane v cerkvi in okoli nje ter okoli kapel mučenikov. Znani so kovinski in kamniti sarkofagi, ki so se ohranili v cerkvah in katedralah.

Pokopavanje v cerkvah je Marija Terezija ob koncu 18. stoletja prepovedala in zato so v vseh večjih mestih nastala pokopališča. Grobovi so bili različnih velikosti in oznak ter okrasov, velik faktor razlike je predvsem bilo finančno stanje preminule osebe. Vrstile so se preproste lesene plošče, nato grobnice, kapele ter mavzoleji. Takšna pokopališča so bila oblikovana podobno, saj so bili grobovi postavljeni v enakomernih razdaljah ter narejeni iz podobnega materiala. Lahko bi rekli, da so bili to nekakšni naravni muzeji, katere si lahko ogledamo ter skozi njih zremo v zgodovino. V začetku 19. stol so se pokopi na pokopališčih blizu gosto naseljenih območij začeli zmanjševati zaradi porasta v populaciji s pričetkom industrijske revolucije. Zaradi porasta v izbruhu bolezni blizu mestnih pokopališč so se ta premaknila v manj poseljena območja. (Tomažič, 2013).

Slovenija je bila torej skozi zgodovino pod vplivom različnih religij in kultur, kar se kaže tudi danes, kamorkoli pogledamo. Imamo mnogo različnih pokopališč, ki se raztezajo skozi vso Slovenijo in kažejo, kako raznovrstna je naša mala dežela. So različnih oblik, postavitve v krajini, oblikovanja ter ureditve nagrobnih spomenikov, vrste in uporabe materiala ter postavitve grobov. Naša pokopališča so grajena predvsem na osnovi srednjeevropske oblike pokopališč. S pogledom na grobove obenem gledamo tudi v našo zgodovino, vidimo veliko večjih vojaških grobov padlih varuhov naše dežele, vendar niso vsi grobovi označeni in okrašeni. Imamo tudi mnogo masovnih grobnic, ki so nastale med ali po 2. svetovni vojni, najbolj znana izmed teh je Huda Jama. Na območju Slovenije so prva večja pokopališča nastala v obdobju zatona bronzne dobe. Šlo je za pokop v lončenih posodah – žarah. V železni dobi se je način pokopa spremenil v pokopavanje pod velikimi kopami zemlje, t. i. gomilami. V rimskem obdobju so zopet uporabljali različne žare, pokopališča pa so se nahajala ob glavnih cestah v bližini mest. V poznoantičnem času so trupla pokopavali v navadne grobne jame, v 4. stoletju pa se je razširilo krščanstvo. Začeli so postavljati nove cerkve, okoli njih pa so se začela širiti pokopališča. Pokopi v cerkvi in okoli nje so prepovedani od leta 1751, od obdobja vladavine Marije Terezije. Sprva je za pokope popolnoma skrbela cerkev, postopoma pa je pristojnosti začela prevzemati država. (Podgornik Reš, 2005).

4.2 Zakonodaja

V Sloveniji je sprejemanje odlokov o pokopališkem redu izvedeno na podlagi 21. člena Zakona o lokalni samoupravi, 4. člena Zakona o pogrebni in pokopališki dejavnosti in 3. člena Zakona o prekrških. O vsebini odloka se odloča za občine posamično, občinski svet Občine Rogaška Slatina je na 7. redni seji dne 26. 6. 2019 sprejel Odlok o pokopališkem redu v Občini Rogaška Slatina. Vsebina dokumenta zajema način zagotavljanja 24-urne dežurne službe, izvajanja pogrebne slovesnosti, storitve pokopališko-pogrebnega moštva, osnovni obseg pogreba, način in čas pokopa, možnost pokopa zunaj pokopališča, obratovanje mrliških vežic, obseg prve ureditve groba, vzdrževanje reda, čistoče in miru na pokopališču, način oddaje grobov v najem, upravljanje spomenikov, zvrsti grobov, okvirne tehnične normative za grobove, mirovalno dobo za grobove, enotni cenik, pogrebno pristojbino, razmerje grobnine za posamezno vrsto groba glede na enojni grob ter druga vprašanja. Zakonodaja določa, da je najemnik groba dolžan poskrbeti za položitev travne ruše na mesto, od koder je bila odstranjena pred izkopom grobne jame, za zasajanje trave in posaditev grmovnic, ki so bile tedaj izkopane in morebitno dosaditev, postavitve spomenika, morebitno postavljanje posode za cvetje in omarice za polaganje sveč. Na pokopališčih v občini so različne vrste grobov, in sicer enojni, otroški, dvojni in grobnice, grobišča ter žarni grobovi. Podrobneje je v zakonodaji določeno, kakšni so pogoji pri določeni vrsti groba. (Odlok o pokopališkem redu v Občini Rogaška Slatina. 2019).

4.3 Zasaditve grobov

Grob predstavlja neko osnovno enoto pokopališča. Na novejših ali prenovljenih pokopališčih so grobovi urejeni in postavljeni po standardnih navodilih. Velikost grobov, širina dostopne poti in poti med grobovi so prilagojene načinu pokopavanja, natančno na so kriteriji zapisani za posamezna pokopališča v Pravilniku o pokopališkem redu. Po običajnih merah je glavna dostopna pot široka 1, 5 m, pot med dvema vrstama grobov 1, 2 m, širina poti med dvema vzporednima grobovoma pa 0, 3 m. Globina grobne jame se razlikuje med različnimi vrstami grobov. Vrste grobov, ki jih poznamo pri nas, so:

enojni,

dvojni (družinski),

trojni,

otroški,

žarni,

žarne niše.

Najkasneje so se razvili žarni grobovi, na pokopališčih pa prispevajo predvsem k reševanju prostorske stiske, v enem žarnem grobu pa je lahko shranjenih več žar.

Dovoljene dimenzije grobov so natančno določene v zakonikih. Enojni grob je osnova, iz katere so se razvile še ostale oblike grobov. Povprečna neto površina enojnega groba znaša približno 2, 2 m². (Podgornik Reš, 2005).

4.3.1 Vzdrževanje in varstvo rastlin

Vzdrževanje rastlin se razlikuje od enega do drugega groba. Odvisno je od različnih dejavnikov, na prvem mestu od same lege pokopališča, potem od kvalitete zemlje, vrste zasajenih rastlin in podobno. Preden grob zasadimo, moramo razmisliti o:

oddaljenosti do pokopališča,

pogostosti obiska groba,

legi groba (celodnevno sonce, senca, vetrovnost).

Že od nekdaj velja pravilo, da se na grobove sadijo čimbolj trpežne rastline, ki dobro prenašajo sušo, hkrati pa so odporne na razne bolezni in škodljivce. Rastline ob sajenju postavljamo čimbolj gosto skupaj, s čimer poskrbimo, da bodo hitro prerasle zemljo in učinkovitejše zadrževale vlago. Pri zasaditvah, ki niso goste, je potrebno zalivati veliko pogosteje. V primeru zasaditve cvetočih rastlin se po potrebi odstranjuje že odcvetele cvetove, s čimer se pospešuje nastajanje novih popkov. Rastline, ki so na grobovih zasajene, trajno dognojujemo spomladi oziroma najkasneje v avgustu. Poleg dognojevanja in občasnega zalivanja s trajnicami ni veliko dela, po navadi je spomladi le potrebno odstraniti odmrle dele.

Pomembno je, da smo že pri sami izbiri zasaditve pozorni na morebitne nevšečnosti na območju pokopališča. Ena izmed takih so polži, ki se vedno bolj množično pojavljajo že skoraj po vsej Sloveniji. Na grobove, za katere je znano, da je na njih pogosto opaziti polže, zato raje ne sadimo milijon zvončkov, žametnic in petunij. (Podgornik Reš, 2005).

4.3.2 Zasaditev skozi leto

Na starejših evropskih pokopališčih so prevladovalle svete rastline, kot so ciprese, ki so večinoma dosegale tudi visoko starost. V obdobju romantike in še kasneje, v naturalizmu, so se pričeli novejši pogledi na naravo in lepoto. V tistem času so grobove krasili le ob pogrebi in ob dnevu spomina na mrtve. Okrasitev je pomenila, da so grob očistili, odstranili plevel in listje, umili nagrobnik in okvir. Grob je bil urejen, če se je lepo videl nasut bel pesek, ponekod so se že pojavljale zasajene mačhe.

Sledeči trend ureditve pokopališč, ki v precejšnji meri ostaja prisoten še danes, pa se je pojavil v petdesetih letih 20. stoletja. Zanj je značilno, da se cvetje na grobovih menjuje dvakrat letno, se pravi spomladi in jeseni. Pri tem predstavljajo izjemo trajne zasaditve. Pogosto poleg tega na grob postavimo še skledo z zasajenimi pomladnimi rastlinami oziroma jeseni dodamo lončno krizantemo.

Zgodaj spomladi so grobovi večinoma okrašeni z jesenskimi mačhami, ki si opomorejo in začenjajo bujno cveteti po pretekli zimi. Prvi pravi spomladanski okras na grobu so posajene čebulnice, kot so narcise, hijacinte in trobentice. Ko mine nevarnost pozebe, odstranimo odmrle rastline in na grobu načrtujemo poletno zasaditev. Izbor rastlin za ta letni čas je izjemno širok, zato lahko praktično vsako leto uporabimo čisto novo zasaditev. Pri tem pa moramo biti pozorni, kako pogosto bomo za rastline lahko skrbeli. Ko razmišljamo o možnosti zelo vročega poletja in nerednem zalivanju, nam ostane na voljo le še peščica rastlin. V nasprotnem primeru pa je za nekatere druge vrste rastlin problematično tudi močno deževno poletje. Pri izbiri se moramo tako oklepati predvsem na izkušnje iz prejšnjih let, dobro pa si je ogledati tudi zasaditve na sosednjih grobovih, ki dobro uspevajo. Zelo pogosto se na grobovih pojavljajo pokrivne zimzelene trajnice, ki jih pri poletni zasaditvi dopolnimo s cvetočimi sezonskimi rastlinami. Pri tem moramo biti pozorni, da se rastline med seboj ujemajo po želeni oskrbi in da so barvno v dobri kombinaciji. Poleg cvetočih rastlin se na grobove pogosto zasajuje tudi strukturne enoletne rastline, pri katerih so zanimivi predvsem listi in pa močna rast.

Ko poletne rastline začnejo odcvetati oziroma jih uniči zmrzal, je čas za jesensko zasaditev. To povezujemo z mačhami, spominčicami in marjeticami, zelo dobro pa se obnesejo tudi jesenska vresa in pa razne druge trajnice. Z jesensko zasaditvijo je večinoma občutno manj dela kot s poletno. Rastline po potrebi kdaj zalijemo tudi pozimi, razen tega pa je potrebno le občasno odstraniti odcvetele cvetove. (Podgornik Reš, 2005).

4.4 Simbolika na grobovih

Skozi zgodovino so v grobnice, grobove, dodajali stvari za posmrtno življenje, ki bi umrlim pomagale v onostranstvu. Pogosto so se pojavljali kovanci, nakit, orožje in orodje. Na raznih arheoloških najdiščih so poleg pokopanih našli še ostanke lončenih posod, iz česar se lahko sklepa, da so za popotnico dodali tudi hrano.

Danes se v grobove v večini primerov podobni predmeti ne dodajajo, velikokrat pa se vseeno ob pokopu v jamo vrže razna cvetja, kot so vrtnice in nageljni. Bolj bogato pa se okrašuje zunanost grobov. Glavni okras je spomenik, poleg tega pa se večinoma dodajajo še kamnite vaze in slike pokojnega. Sprotno pa se grob okrašuje še s šopki, svečami, nasadi in raznimi zasaditvami. Simbolika sveče je povezana s simboliko plamena, ognja.

Na grobovih se vrstijo razni simboli, glavnina teh se običajno nahaja na spomeniku. Sem spadajo zapisana označena imena in priimki in nekateri drugi podatki pokopanih oseb. Poleg teh klasičnih pa se pojavljajo še številni drugi znaki, ki jih ločimo na rastlinske, živalske in geometrijske simbole. Med temi so pogosta tudi nebesna znamenja.

Najpogostejše se pojavlja simbol križa, ki predstavlja simbol krščanske vere, ima pa še tudi druge pomene v splošni simboliki. Predstavlja starodavni simbol prvobitnih bogov, ki naj bi vladali štirim stranem vesolja.

Pogosto se na grobove polagajo tudi venci. Venci predstavljajo obliko kroga, brez začetka in konca. Sklenjen krog predstavlja večnost, v smislu večnega življenja. Poleg tega pa lahko venec razumemo kot simbol slave, oblasti in zmage. V obliki žalnega venca ta simbolizira smrt in žalost ob pokopu ljubljene osebe, hkrati pa obljublja, da se bomo pokojnika spominjali.

Rodovitnost, žetev in obilje predstavljajo simboli klasa, snopa in vinske trte. Lilija pomeni čistost in nedolžnost. Grozd predstavlja simbol odrešitve in zveličanja. Palma, palmina vejica ali pušpan veljajo za simbol zmage, vzpona, preporoda in nesmrtnosti. Predvsem pušpanova vejica kaže na prepričanje o nesmrtnosti duše in o tem, da bodo mrtvi ponovno oživel. Veliko simbolično bogastvo nosi tudi oljčna vejica, saj oljka velja za simbol miru, plodnosti, očiščenja, moči, zmage in nagrade. Tehnica je simbol pravičnosti, srce in vrtnica pa večna simbola za ljubezen. Poleg omenjenih se pogosto pojavljajo še simboli metulja, kače, dveh sklenjenih krogov, sončnih žarkov, golobov in podobno. (Podgornik Reš, 2005).

S simboli svojci umrle osebe pošiljajo sporočilo, lahko pa gre le za neko podobo, ki jih spominja na bližnjega, oziroma nekaj, po čemer je bil umrli prepoznaven.

4.4.1 Barve kot simboli

Poleg prej omenjenih podob pa simbolno vrednost nosijo tudi barve. Kakšno simbolno vrednost nosijo barve, je predvsem odvisno tudi od kulture. Ena izmed takšnih kontradikcij je črna barva, ki v krščanstvu predstavlja barvo žalovanja, minljivosti. Za Azijce pa ima isti pomen, se pravi kot barva žalovanja, bela barva. Pri nas bele barve kot za simbol žalovanja ne razumemo, saj ima ta v naši kulturi popolnoma drug pomen. Preden pa je v 16. stoletju kot simbol žalovanja v Evropi postala črna barva, so tudi tukaj žalovali z belem. Vsaka barva ima širok pomen in v njih lahko prepoznamo osebe, zaradi katerih krasimo grobove. Kaj simbolizirajo posamezne barve, je razloženo v nadaljevanju:

Črna simbolizira temo, počitek, žalost, smrt in dokončnost. Ko pomislimo na pokopališča, se običajno resnično najprej spomnimo na črno barvo.

Bela v nasprotju velja za barvo nedolžnosti in čistosti, poleg tega pa predstavlja mir, s čimer si je zagotovila veliko vlogo predvsem pri žalni floristiki. Uporablja se predvsem pri okrasitvah ob pogrebi mlajših neporočenih oseb in pa otrok.

Rdeča barva, ki se pogosto pojavlja v nagrobnih vencih, predstavlja kri in ljubezen. Ravno rdeče vrtnice se pogosto uporabljajo pri poslavljanju od bližnjih. Zeleno barvo povezujemo z življenjem, rastjo, svežino in upanjem, poleg tega pa predstavlja še resnico, vero, upanje in mir.

Modra barva predstavlja nežnost v nasprotju z žalostjo in otožnostjo. Simbolizira tudi duhovnost, mit in nesmrtnost.

Vijolična barva je skupek modre in rdeče, v njej se torej simbolično združujeta zvestoba in ljubezen. V nasprotju s tem pa pomeni žalovanje, potrnost, kesanje in pokoro, pa tudi upanje in spokojnost. Med drugim je tudi tradicionalna barva v katoliški veri, zato se lahko z njo izraža tudi vero in pobožnost.

Oranžna barva spominja na sončni zahod, obarvanje listov in na prihod jeseni. Predstavlja zrelost, zvestobo in je pogosta predvsem v žalnih aranžmajih narejenih za starejše pokojnike.

Roza simbolizira milino, ljubezen romantičnost in prijaznost. V žalni floristiki se uporablja predvsem pri pogrebi mlajših deklet.

Rumena predstavlja barvo laži, hkrati pa simbolizira toplino in moč sonca. Gre nekako za najbolj »veselo« barvo, zato se je načeloma pri žalni floristiki ne priporoča.

Rjava, kot barva zemlje pa pomeni solidarnost, prizemljenost, preprostost in umirjenost. Povezujemo jo tudi z zrelostjo in starostjo.

Ob zasajevanju grobov se marsikdo ozira na simboliko, veliko oseb pa se odloči za barvo, ki jim je ljuba, oziroma tisto, ki je bila všeč pokojnemu. Pri izbiri barve se lahko opremo tudi na spol in starost pokojnika. Pri okrasitvi grobov mlajših oseb se večinoma uporabljajo nežnejše barve, kot so bela in roza. (Celar, 2010).

4.4.2 Rastline kot simboli

Simbole pa predstavljajo tudi rastline. Ena izmed takih je krizantema, ki jo v naši kulturi povezujemo predvsem s prvim novembrom. Pri nas simbolično predstavljajo minljivost, žalovanje, spomin. Na Japonskem imajo za razliko od tega ravno drugačen pomen, podarjajo jih namreč celo ob rojstvu, saj so simbol večnega življenja, obilja, sreče, duhovnosti ter nesmrtnosti duše. Krizanteme zaradi poznega jesenskega cvetenja v vseh barvah uporabljamo v žalnih jesenskih aranžmajih ali pa z njimi v obliki lončnih krizantem ob dnevu spomina na mrtve okrasimo grobove. (Simbolika krizantem in urejanje grobov, 2016).

Vrtnica je ena izmed klasičnih rož, ki se pojavljajo predvsem ob pogrebi in je praktično nepogrešljiv cvet v žalnih dekoracijah. Vrtnice v zasajeni obliki pa se na grobovih praktično ne pojavljajo, najverjetneje zaradi zahtevnosti oskrbe. Cvet rdeče vrtnice simbolizira neminljivo ljubezen in spoštovanje. V beli barvi izraža ponižnost, nedolžnost, v rožnati pa milino, ljubezen, prijaznost in romantičnost. Za kristjane vrtnica predstavlja simbol Marije, cvet ponazarja njeno čistost, trni pa trpljenje in žalost.

Nagelj je ena izmed zelo vzdržljivih rastlin. Rdeč nagelj je tradicionalni slovenski simbol ljubezni, v krščanstvu pa sicer simbolizira kri mučenikov, usmiljenje in milost. En sam cvet nageljna položen na grob pa simbolizira sporočilo, da osebe ne bomo nikoli pozabili.

Gladiole se pogosto znajdejo v pozno spomladanskih šopkih, simbolizirajo pa moč značaja, poštenost in moralnost.

Lilije se zelo pogosto pojavljajo pri okrasitvi cerkva. Gre za simbol čistosti, žalovanja in nedolžnosti duše. Predvsem se jih uporablja pri okrasitvi otroških grobov.

Cipresa se nahaja skoraj na vsakem evropskem pokopališču, kjer je za njihovo uspevanje ustrezno podnebje. Predstavlja simbol nesmrtnosti in posmrtnega življenja.

Bršljan je vednozeleno rastlino, ki simbolizira večnost, prijateljstvo, zvestobo in zakon.

Lovorjevi venci se pogosto pojavljajo na skupnih grobovih padlim borcem, predstavljajo pa simboliko vojne slave in časti. Ponazarjajo, da dogodek oziroma tam pokopane osebe ne bodo nikoli pozabljeni.

Omenjene so le rastline, ki se v naših krajih večkrat pojavijo. Poleg teh pa imajo simbolne vrednosti še mnoge druge, ki se pogosto znajdejo v nagrobnih zasaditvah, šopkih in aranžmajih, včasih v povezavi s simboliko, drugič pa tudi zaradi svojega privlačnega izgleda oziroma dobrega uspevanja. (Celar, 2010).

4.5 Prižiganje sveč

Prižiganje sveč oziroma ognja na pokopališčih je povezano s simboliko ognja, ki predstavlja luč, oziroma vero v posmrtno življenje. Obred prižiganja sega do naših daljnjih prednikov, ki so verjeli, da ogenj odganja zle duhove. Slovenci največ sveč na grobove prižgemo ob dnevu spomina na mrtve, ki je v krščanski veri zabeležen praznik, ob katerem so maše namenjene spominu na vse umrle. V določenih drugih verstvih ta praznik ni postavljen nujno na isti dan.

V takšni meri kot se to počne danes, pa se sveče niso prižigale že od nekdaj. V začetkih njihove proizvodnje so spadale med luksuzne dobrine, saj so bile razmeroma drage. Pojavljaje so se le ob pomembnejših življenjskih praznikih, kot sta na primer krst in smrt. Njihova bolj množična uporaba se je pričela v drugi polovici 20. stoletja, ko se je pričel razmah t. i. kulture grobov, kamor spadata pričetek množične proizvodnje in znižanje cene.

Prižiganje sveč je predvsem v zadnjih časih naletelo na mnoge kritike predvsem iz okoljevarstvenega vidika. Gre za to, da prižiganje sveč še dodatno prispeva k tvorbi toplogrednih plinov, poleg tega pa so sveče narejene iz težko razgradljive plastike, ki predstavlja tudi enega izmed problematičnih odpadkov. Prekomeren razmah uporabe sveč je označen kot vzpostavljanje predvsem materializiranega odnosa do umrlih. (Račič, 2010).

Slovenci se uvrščamo v sam svetovni vrh po količini prižganih sveč, ki znašajo kar 10 prižganih sveč letno na prebivalca. Letno se torej prižge okoli 23 milijonov nagrobnih sveč, kar kasneje predstavlja 9000 ton odpadnih sveč. Te predstavljajo približno tri odstotke komunalnih odpadkov.

V Sloveniji so v prodaji v največji meri pojavljajo parafinske sveče z ohišjem iz polivinilklorida (PVC), poleg teh pa na trgu obstajajo še razne druge sveče z ohišji iz polipropilena (PP), pa tudi papirja, stekla in pa elektronske in sončne sveče.

Sveče, narejene iz plastičnih materialov, predstavljajo veliko obremenitev za okolje. Da bi slednjo zmanjšali, bi se morali začeti držati načel »manj je več«, s čimer bi poskušali predvsem zmanjšati obremenitev okolja z nastalimi odpadki. Ena izmed inovacij, ki se je pojavila na trgu, je virtualna sveča. Gre za simbolično prižiganje sveč preko raznih spletnih strani, ki ne predstavljajo obremenitev za okolje. Poleg tega pa imamo na voljo tudi bolj ekološke sveče v klasični podobi. (Krajnc, 2010).

Tak primer so papirnate nagrobne sveče. Te so se na trgu pojavile okoli leta 2009. Gre za svečo, ovito v papirnat tulec, ki gori, ne da bi prišlo do vžiga samega tulca. Ta je sestavljen iz posebnega papirja, ki je manj občutljiv na plamen. Ohišje sveče se lahko poslika poljubno, ko pa sama sveča dogori, do konca ostanke lahko odvržemo med papirnate odpadke (Košak, 2010).

Od leta 2010 pa je na trgu prisotna tudi solarna nagrobna sveča, ki vsebuje fotovoltaično celico, ki zbira sončno energijo in jo v baterijah spreminja v električno energijo, katera napaja led diodo, preko tega pa dobimo svetlobo, ki ustvarja vtis gorenja. Proizvajalci zagotavljajo, da bi polnilne baterije morale delovati približno 3 leta, sama fotocelica pa tudi do 20 let. (Odslej tudi sončna nagrobna sveča, 2010).

5 Raziskovalne metode

V diplomski nalogi sem uporabil pretežno primarne raziskovalne metode. Prva je intervju s cvetličarko in vrtnarjem, kjer sem na podlagi vnaprej pripravljenih vprašanj o željah in navadah potrošnikov poskušal dobiti vpogled v tematiko svoje diplomske naloge.

Druga metoda je bila anketa za stranke oziroma skrbnike grobov, kjer sem podatke pridobil še s strani potrošnikov. Anketo je izpolnilo 100 oseb, ki so obiskale vrtnarijo oziroma cvetličarno. Podatki, ki sem jih pridobil s pomočjo raziskave, so bili obdelani v računalniškem programu Microsoft Office Excel in so predstavljeni v obliki tabel in grafov.

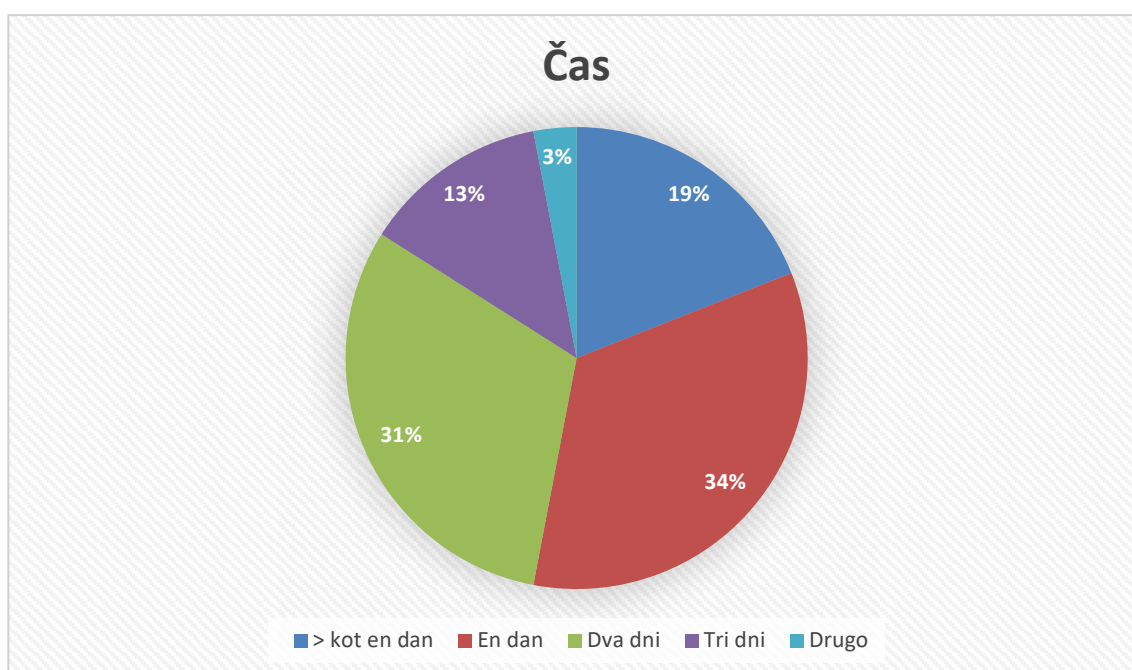
Za primerjavo rezultatov sem opravil še lasten pregled grobov, kjer sem opazoval hortikulture prvine urejanja, vse pridobljene rezultate pa sem potem primerjal in združil ter dodal nekaj slik, ki sem jih sam naredil med opazovanjem grobov.

6 Rezultati in razprava

6.1 Rezultati ankete

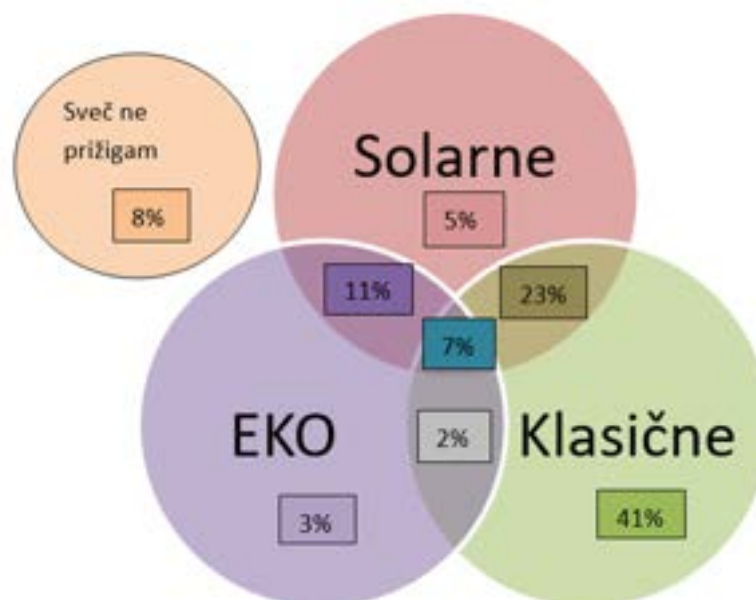
Rezultati so sestavljeni iz odgovorov na 100 izpolnjenih anketah. Anketa je v diplomski nalogi vključena kot Priloga 1. Vse ankete so bile v celoti izpolnjene veljavno, zato nobenega rezultata ni bilo potrebno izločiti.

Pri prvem vprašanju sem anketirance vprašal o tem, koliko časa skupno porabijo za oskrbo grobov. V oskrbo je bil všteti čas za nakupovanje rastlin, zasajevanje, zalivanje, pletje in morebitno drugo urejanje. Največ anketirancev porabi en dan oziroma manj. Odgovor, ki se je pojavljal v kategoriji drugo, je en teden.

Graf 1: Čas, ki ga anketiranci porabijo za oskrbo grobov
Vir: Lastna raziskava

Drugo vprašanje je bilo namenjeno pregledu uporabe sveč v smislu, katerih sveč se stranke največ poslužujejo. Pri tem vprašanju je bila možna izbira več različnih odgovorov. V največji meri se uporablja klasične sveče. Zgolj teh se poslužuje 41 % vprašancev, zelo pogosta pa je z 23 % mešana uporaba klasičnih in pa solarnih sveč. Najmanj so v uporabi sveče iz programa EKO, ki so narejene iz hitro razgradljive papirnate osnove.

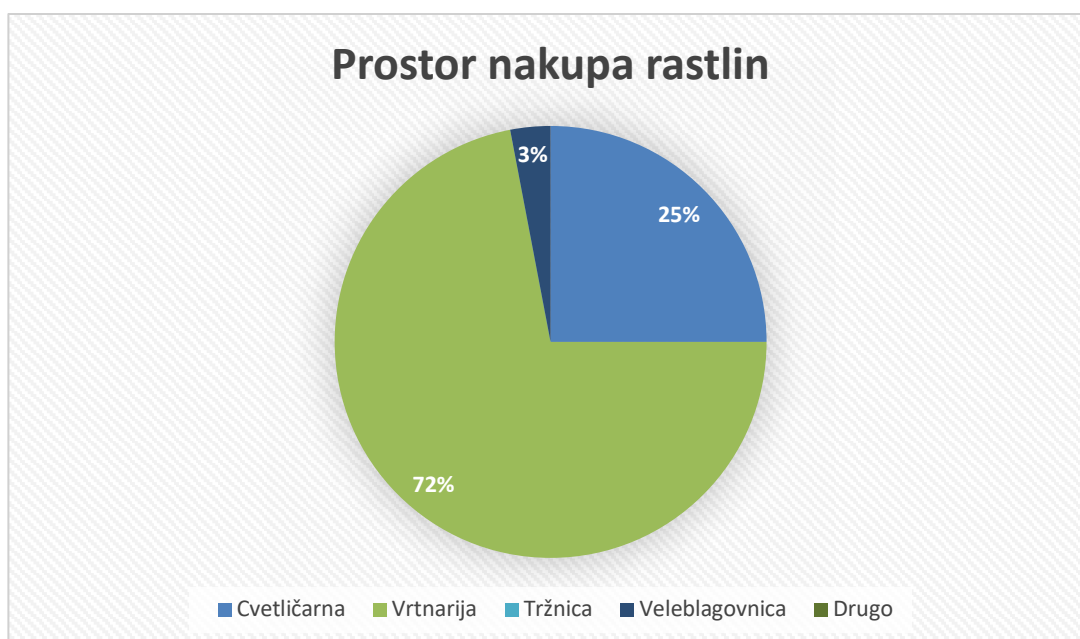

Graf 2: Prikaz razširjenosti uporabe različnih vrst sveč

Vir: Lastna raziskava

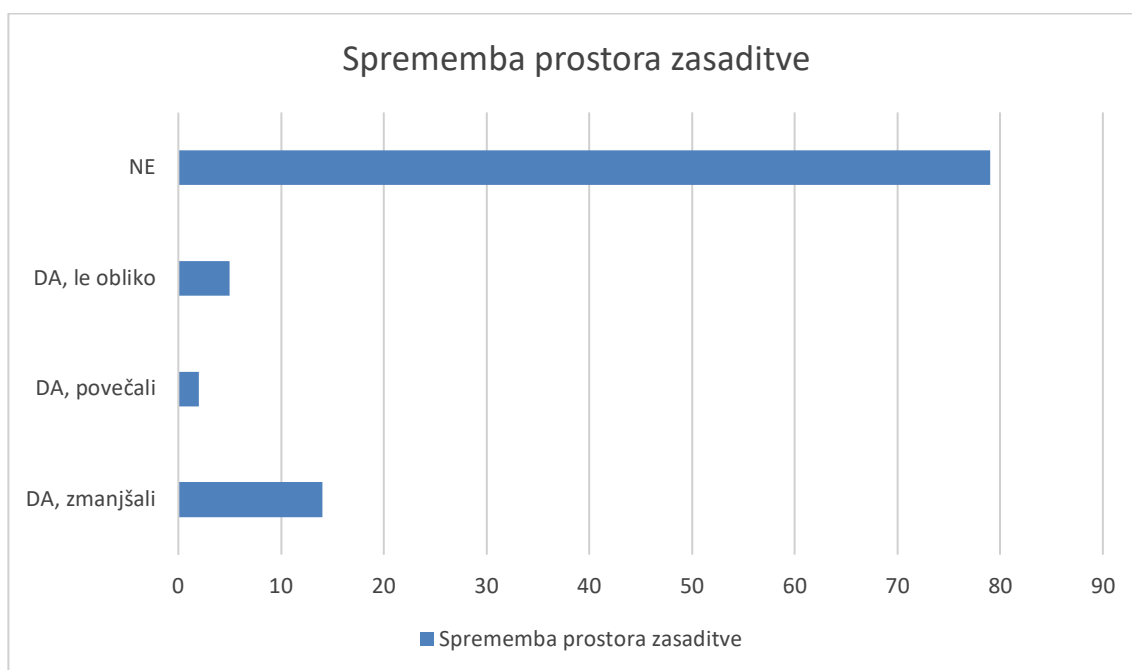
Pri tretjem vprašanju sem povprašal, ali osebe kupujejo izdelke, namenjene okrasitvi grobov, z izjemo sveč, s čimer sem izločil anketirance, ki imajo grob postavljen tako, da nanj ne prinašajo ničesar razen sveč. Med anketiranci ni bilo nikogar, ki ne kupuje izdelkov za okrasitev grobov. Vsi anketiranci so obkrožili, da kupujejo izdelke, trije pa so še dodali, da nekaj rastlin pridelajo sami doma.

Četrto vprašanje je bilo namenjeno preverjanju, kje anketiranci najpogosteje nakupujejo rastline za ureditev grobov. V veliki večini so anketiranci odgovorili, da v vrtnariji, nekaj manj v cvetličarni, nihče pa se ni opredelil, da nakupuje na tržnici.

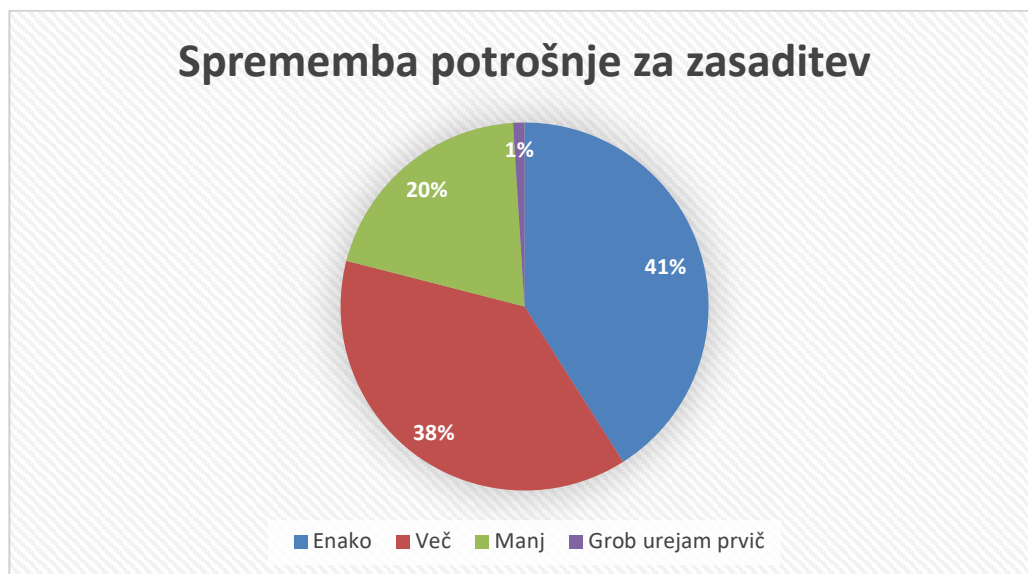
Graf 3: Prodajno mesto, kjer anketiranci najpogosteje kupijo rastline za okrasitev grobov
Vir: Lastna raziskava

Pri petem vprašanju sem povprašal o tem, ali so v zadnjih letih spremenili velikost prostora za zasaditev rastlin na grob. 79 % vprašanih ni v zadnjih letih popolnoma nič spreminjalo oblike njihovega groba, 14 % je prostor za zasaditev rastlin zmanjšalo, nekaj vprašanih je spremenilo le obliko, le v dveh primerih pa so prostor za zasaditev povečali.

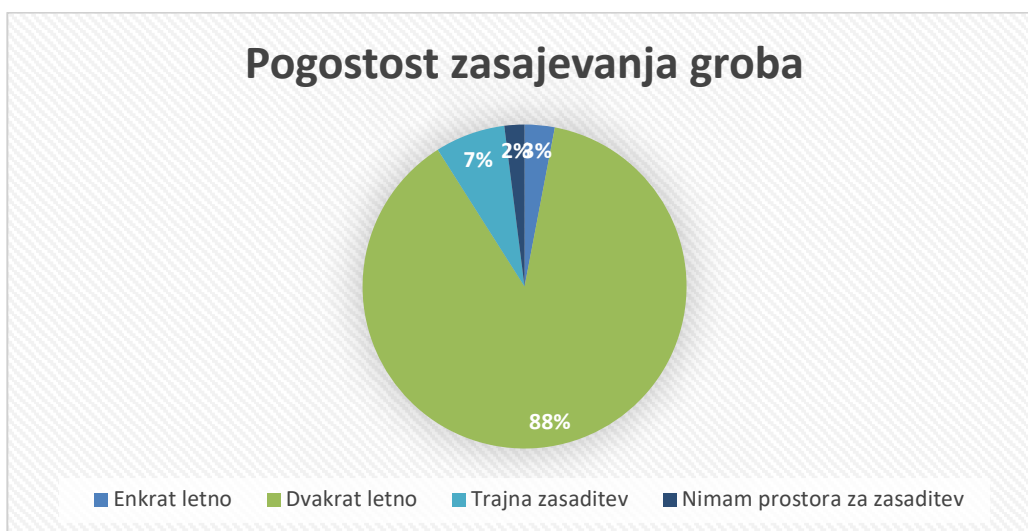
Graf 4: Prikaz, koliko anketirancev je v zadnjih letih spremenilo prostor za zasaditev rastlin
Vir: Lastna raziskava

Šesto vprašanje je imelo namen preveriti, kako se cenovno spreminja potrošnja za urejevanje grobov. 41 % vprašanih pravi, da je njihova potrošnja skozi leta ostala enaka. Visok odstotek vprašanih (38 %) pa pravi, da danes zapravijo več kot so zapravili pri začetku urejanja grobov.

Graf 5: Primerjava, koliko so anketiranci potrošili za zasaditev groba v primerjavi z začetkom zasajevanja in sedaj
Vir: Lastna raziskava

S sedmim vprašanjem sem se osredotočil na to, kakšnih zasaditev se poslužujejo anketiranci, predvsem z vidika izbire med trajnimi in enoletnimi zasaditvami. Večina (88 %) vprašanih grob zasajuje dvakrat letno, in sicer jeseni in spomladi. Nekaj oseb (7 %) pa ima trajne zasaditve, ki jih po potrebi le dopolni. Manjšina vprašanih nima prostora za zasaditev, nekaj pa jih grob zasadi le enkrat letno.

Graf 6: Pogostost zasajevanja grobov
Vir: Lastna raziskava

Sledilo je vprašanje o vrsti zasaditve, in sicer, če se stranke odločajo za enako zasaditev, kot so jo imele že prejšnje leto. 15 % vprašanih ima enako zasaditev, med te so poleg ostalih zajete še osebe s trajnimi zasaditvami. 38 % vprašanih se vsako leto odloči za kakšno novo zasaditev, ostali (47 %) pa so se opredelili pod odgovor, da pogosto zasadijo enako kot prejšnje leto.

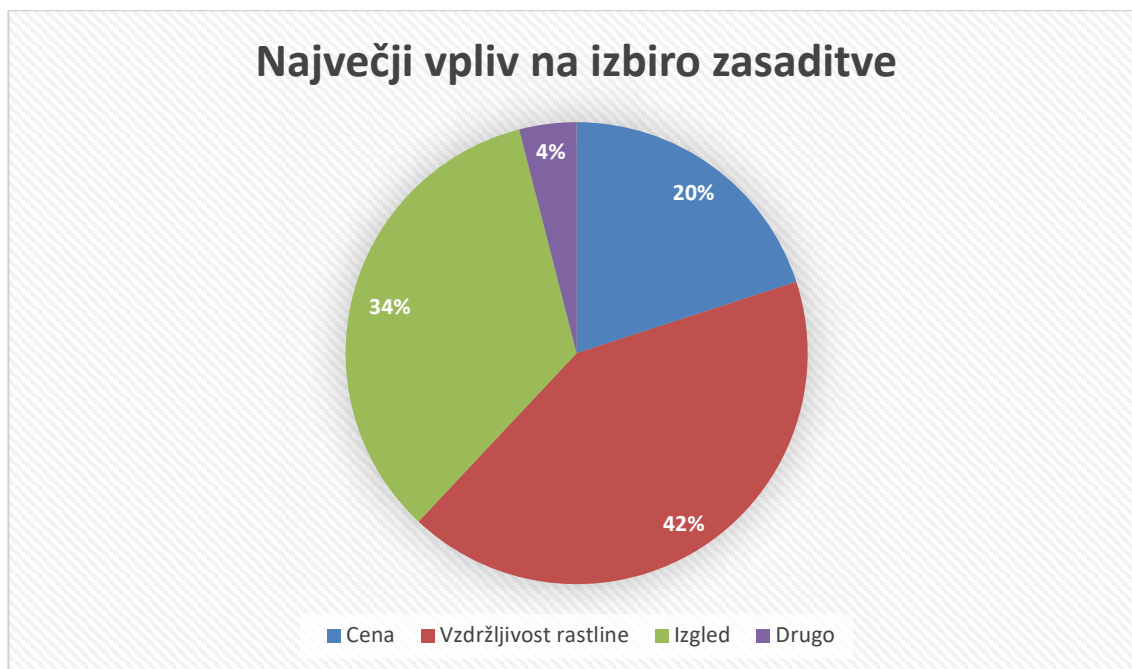
V nadaljevanju sem spraševal konkretno po rastlinah, ki jih stranke najpogosteje zasadijo spomladi in jeseni. Pri 7 % vprašanih so pri obeh primerih navedene trajnice, ostali odgovori pa se precej razlikujejo. Med pomladanskimi enoletnimi rastlinami anketiranci najpogosteje posežejo po begonijah, mirtah in žametnicah. Kar se tiče jesenske zasaditve, pa anketiranci prisegajo na zasaditev mačeh.

Tabela 1: Pogostost zasaditve določenih vrst rastlin spomladi in jeseni

POMLAD		JESEN	
Vrsta	Pogostost	Vrsta	Pogostost
begonija	22 %	mačeha	89 %
buphea	17 %	marjetica	4 %
žametnica	16 %	trajnice	7 %
verbena	12 %		
krasula	10 %		
vinca	9 %		
trajnice	7 %		
zlati cekin	4 %		
gazanija	3 %		

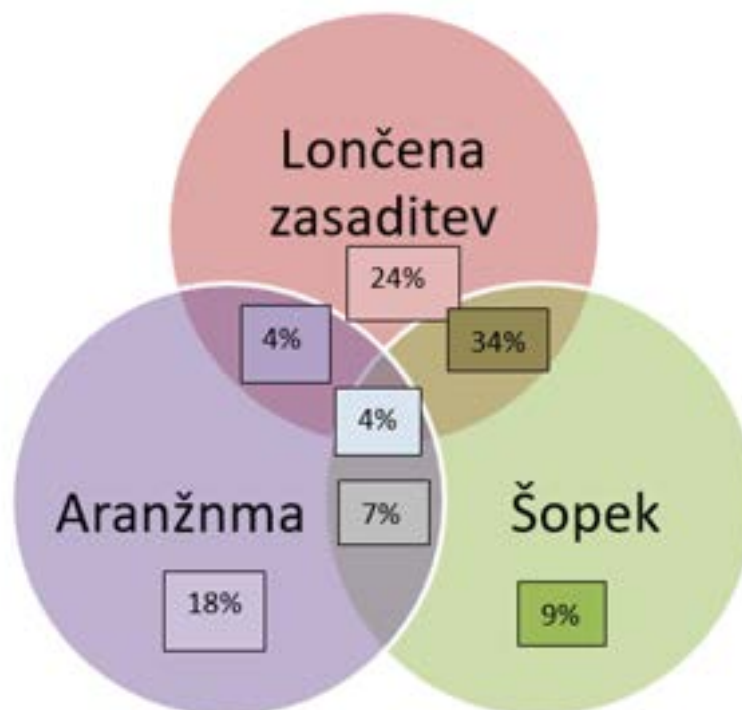
Vir: Lastna raziskava

Z naslednjim vprašanjem sem želel dobiti vpogled, zakaj se stranke odločajo za določeno zasaditev, zato sem ugotavljal, kaj jim je pri izbiri zasaditve najpomembnejše. 42 % je najpomembnejša vzdržljivost rastline, se pravi odpornost na vremenske razmere. Sledita izgled (34 %), nato pa še cena (20 %). Nekaj vprašanih se je opredelilo pod kategorijo drugih možnosti, kjer so navedli, da sta jim najpomembnejši tradicionalna vrednost (odločajo se za enako zasaditev, kot bi jo želeli njihovi predniki) in pa odpornost na škodljivce, kar bi se sicer lahko uvrstilo tudi pod vzdržljivost rastline.

Graf 7: Prikaz, katera je ključna lastnost, ki vpliva na odločitev za izbiro določene zasaditve
Vir: Lastna raziskava

Naslednje vprašanje se je nanašalo na jesensko okrasitev, in sicer, če stranke ob dnevu spomina na mrtve še dodatno okrasijo grobove. Pri tem vprašanju je 82 % anketirancev odgovorilo z da. Preostalih 18 % pa ob dnevu spomina na mrtve dodatno ne okrašuje grobov.

Graf 8: Pregled uporabe dodatnih okrasitev groba ob dnevu spomina na mrtve
Vir: Lastna raziskava

Pri zadnjem vprašanju ankete sem želel ugotoviti, katere vrste grobov so najpogostejše. Anketiranci so v 68 % podali, da vzdržujejo družinski grob, 21 % vzdržuje enojnega, 5 % žarnega, 2 % kombinacijo družinskega in žarnega groba, 4 % pa kombinacijo enojnega in žarnega groba.

6.2 Rezultati intervjuja z vrtnarjem in cvetličarko

6.2.1 Vrtnarstvo

Prvi intervju z vrtnarjem Andrejem Lipnikom sem opravil jeseni 2020, po končani sezoni. Jeseni se prodaja osredotoča predvsem na mačeh, ki jih v večini stranke takrat dajejo na grobove. Ponudba mačeh je barvno zelo raznolika, približno enako pa so prodajne velikocvetne in malocvetne mačeh. Stranke se za barvo po navadi odločijo sproti, ko vidijo kakšno, ki se je všeč. Večinoma kupujejo po dve različni barvi mačeh, ki se med seboj kombinirata. Veliko strank celoten grob nasadi le v eni barvi, zelo redki pa delajo zelo pisane zasaditve. Poleg mačeh imajo v sezonski ponudbi tudi marjetke, po katerih pa je občutno manj povpraševanja. Veliko zasaditev je kombiniranih tudi s trajnicami, kot so resje, hebe in sedumi.

Nekaj dni pred dnevom spomina na mrtve pa se prične tudi prodaja krizantem. Večina strank kupi krizantemo, posajeno v loncu, kar nekaj pa je tudi takih, ki poleg te kupijo še rezano cvetje za šopek. Pri slednjem se najbolj prodajajo veliki cvetovi, ki jih stranke kombinirajo še s pajki, marjetkami in ping pong krizantemami. Lončene krizanteme se prodajajo v raznih barvah in oblikah cvetov. Tukaj se opazi velik razmah med generacijami strank; mlajši posegajo predvsem po manj občutljivih malocvetnih krizantemah, starejši pa prisegajo na klasične velikocvetne krizanteme. Aranžmaje nudijo le v manjši količini, zato njihove prodaje nisem ocenil (Po izjavi Andreja Lipnika avtorju dne 4. novembra 2020).

Po koncu poletne sezone je sledil drugi intervju, ki je potekal med sprehodom skozi rastlinjake. Po nekaj začetnih informacijah sem začel s konkretnim povpraševanjem, najprej o tem, katera vrsta rastlin je najpopularnejša za zasaditev grobov v poletnem času. Odgovor na to vprašanje ni bil popolnoma enoličen, saj je v poletni sezoni veliko bolj širok nabor rastlin kot v jesenski. Pri izbiri rastline je za stranko najbolj odločilen faktor vzdržljivost rastline, predvsem zaradi razdalje, ki jo imajo do pokopališča, ter časa, kar jim otežuje redno oskrbo. Stranke, ki živijo bližje pokopališča, se veliko bolj odločajo za cvetoče enoletnice, ki potrebujejo malo večjo in rednejšo oskrbo. Skrbniki pokopališč, ki pa so imeli večje razdalje od pokopališč ali pa pomanjkanje časa, so se večinoma odločali za trajnice in različne nižje rastoče grmovnice, seveda so pa v kombinacijo dodali še nekaj enoletnic, ki so pripomogle k cvetočemu ter s tem privlačnejšemu videzu do konca jeseni ali začetka zime. Iz tega sem zaključil, da so kupci bolj zainteresirani za vzdržljivost rastlin, kot pa rastlinski potencial za cvetenje, prav tako pa večina strank ne gleda na ceno rastline. Nato sva se pogovorila, katere enoletnice so njihovim strankam najbolj privlačne. Pri tem sva zaključila, da je veliko strank pripadnikov starejše generacije, ki prisegajo na klasične vrste zasaditev. Glede na količinsko prodajo stranke največ kupujejo begonije, tagetes, mirto, vinike in verbene. Vedno bolj pa postajajo popularne tudi krasule in milijon zvončki.

Gospod Lipnik v splošnem opaža, da stranke količinsko kupujejo vedno manj rož. Vseeno pa večinoma vztrajajo pri enoletnih zasaditvah, ki jih posadijo spomladi in jeseni. Pravi, da približno polovica strank vztraja pri rastlinah, ki se jim dobro odnesejo, ostali pa želijo vsako leto preizkusiti kaj novega (Po izjavi Andreja Lipnika avtorju dne 7. julija 2021).

6.2.2 Cvetličarstvo

Intervju sem opravil še s cvetličarko Janjo Golob, ki vodi Cvetličarno Pri babici v Rogaški Slatini. Prišla sva do zaključka, da v jesenski sezoni celoten oktober pretežno poteka prodaja mačeh, nekaj pa je tudi povpraševanja po marjetkah in nekaterih trajnicah, kot so resje, hebe, hojhere. Zadnje čase je opaziti vedno večje povpraševanje po visečih oziroma plazečih mačedah za nagrobno zasaditev, saj se veliko bolj razlezejo po tleh. Ob 1. novembru stranke kupujejo lončene krizanteme in pa aranžmaje v približno istem razmerju. Nekaj je tudi takih, ki na grob postavijo kar oboje. Manj strank se odloča za nakup že pripravljenih šopkov oziroma rezanega cvetja. Pri odločitvi za nakup okrasitve groba stranke pogosto primerjajo cene in se odločajo za tisto, kar je ugodnejše. Količinsko se največ prodajajo klasične plastične sveče, veliko pa je zadnje čase povpraševanja po solarnih svečah, za katere pa se sicer zaradi višje cene marsikdo ne odloči. Papirnate sveče so manj prodajne, saj so njihovi avtomati postavljeni ob večini pokopališč in jih večinoma kupujejo kar tam (Po izjavi Janje Golob avtorju dne 4. novembra 2020).

Spomladanska sezona je po navadi težavnejša zaradi velikega nabora rastlin in potemtakem težjega odločanja o količini dobave. Opaža, da se količinsko proda največ begonij, vinik in krasul, vedno manj pa žametnic. Stranke jo večinoma povprašujejo po čim boljši vzdržljivosti rastline, marsikdo pa izbere tisto, kar je najcenejše v prodaji. Poleg rastlin, ki dobro prenašajo sušo, so vedno bolj iskane tudi take, ki jih polži ne napadajo, ti so namreč postali velik problem na večini pokopališč na območju Rogaške Slatine. Kar nekaj je tudi oseb, za katere opaža, da vsako leto pridejo po enako vrsto rože in omenijo, da zasaditve nimajo imena spreminjati, saj se jim vedno lepo obnese. Opaža, da je vedno manj strank, ki bi za grobove kupovale velike količine rož, saj se poleg enoletnih zasaditev vedno bolj uveljavljajo kombinirane zasaditve z raznimi trajnicami. Grobove ureja veliko starejših oseb, ki pa velikokrat ne zmorejo, že zaradi pomanjkanja prevoza, redno obiskovati in urejati grobov. Zadnje čase je zaradi tega vedno večje povpraševanje po vrtnarjih, ki bi želeli celoletno oskrbovati grob (Po izjavi Janje Golob avtorju dne 8. julija 2021).

6.3 Pregled rezultatov, pridobljenih s preučitvijo grobov

Po končani jesenski sezoni sem opravil prvi pregled grobov. Večina teh je bila okrašena s svečami, večji del katerih so bile klasične, na marsikaterem grobu je stala solarna sveča, le redkokje pa hitro razgradljive. Zasaditve na grobovih so bile raznovrstne, od bolj monotonihih zasaditev (samo ena vrsta rastline), do bolj raznolikih (več vrst rastlin, kombinacija enoletnic in trajnic). Največ zasaditev je bilo sestavljenih iz samo mačeh ali pa mačeh v kombinaciji s trajnicami. Na velikih grobovih so bile postavljene še lončene krizanteme, na nekaj manj grobovih pa aranžmaji. Kjer je bila ogrodju groba dodana še vazica, se je v večini primerov nahajal še šopek.

Enako pot sem opravil še spomladi, takrat pa je bil izbor rastlin pestrejši. Veliko je bilo kombinacij enoletnih rastlin in trajnic, nekaj izključno enoletnih. Zasaditve zgolj s trajnicami pa so razmeroma redke. Na velikih grobovih se poleg mesta za zasajevanje nahaja še kakšen nasadek. Največ sem opazil zasaditev z begonijami, cupheami, vinikami, gazanijami. Kar se tiče trajnic pa sem opazil veliko različnih vrst sedumov, netreskov, nageljnov.

Kar se tiče strukture samih grobov so ti večinoma urejeni tako, da je sam prostor za zasaditev razmeroma majhen. Velikokrat gre za to, da marmorna plošča prekriva večji del, ponekod pa je bilo opaziti, da je bil zasaditveni prostor prekrit z raznim okrasnim kamenjem.

V nadaljevanju prilagam nekaj zanimivih fotografij z jesenskega in spomladanskega opazovanja. Na njih se nahajajo zasaditve, ki sem jih v podobni obliki opazal na večjih grobovih.

Slika 1: Jesenska zasaditev mačeh v kombinaciji s trajnim netreskom. Dodan še nasadek mačeh. Na grobu se nahajajo varčne sveče

Vir: Lastna raziskava

Slika 2: Jesenska zasaditev mačeh
Vir: Lastna raziskava

Slika 3: Pisana zasaditev mačeh. Dodane varčne sveče
Vir: Lastna raziskava

Slika 4: Enojni grob z zmanjšano zasajevalno površino, ki je prekrita s kamenjem. Majhna zasaditev, kombinacija verbene, krasule in trajnic, z dodanim nasadkom v istem stilu. Dodan še šopek

Vir: Lastna raziskava

Slika 5: Majhna zasajevalna površina, del te prekrit s kamenjem. Dodan šopek doma nabranih rož, zasajena Calibrachoa, ki spada med za oskrbo zahtevnejše rastline

Vir: Lastna raziskava

Slika 6: Klasična zasaditev izključno begonij, polovica zasajevalnega prostora je prekrita z okrasnim kamenjem, v šopku se nahaja umetno rastlinje
Vir: Lastna raziskava

Slika 7: Kombinirana zasaditev trajnic in enoletnega ageratuma, dodan tudi nasadek
Vir: Lastna raziskava

Slika 8: Grob, kjer je prostor za zasaditev razen dveh netreskov prekrit z kamenjem, v ozadju še šopek umetnih rož

Vir: Lastna raziskava

6.4 Preverjanje hipotez

Hipoteza 1: Pri tej hipotezi sem predvideval, da stranke večinoma grobove zasajujejo dvakrat letno. Hipotezo lahko potrdimo, saj ima zgolj trajnice zasajene le manjši odstotek vprašanih.

Hipoteza 2: Tukaj sem predpostavil, da stranke želijo preizkušati nove zasaditve. To hipotezo lahko ovržemo, saj se stranke večinoma odločajo za že preizkušene zasaditve in le občasno preizkusijo kaj novega.

Hipoteza 3: Predpostavil sem, da stranke za celotno oskrbo grobov na letni ravni porabijo približno 24 ur. To hipotezo lahko potrdimo.

Hipoteza 4: Predvideval sem, da so najpogostejše sajene rastline mačeha, navadna begonija, netresk. To hipotezo lahko potrdimo.

Hipoteza 5: Ob dnevu spomina na mrtve stranke večinoma kupijo aranžma, šopek oziroma krizanteme v lončkih. Hipotezo lahko potrdimo.

Hipoteza 6: Predpostavil sem, da stranke prižigajo večinoma varčne sveče. To hipotezo ovržemo, saj se še vedno večinoma posega po klasičnih svečah iz plastičnih materialov.

Hipoteza 7: Pri tej hipotezi sem predvidel, da se potrošnja skozi leta ni preveč spremenila. To hipotezo lahko potrdim, saj večina potroši enako.

Hipoteza 8: Nakup stranke najraje opravijo v cvetličarni oziroma v vrtnariji, redkeje v veleblagovnicah. Hipotezo lahko potrdimo, saj v veleblagovnicah nakupuje rastline le manjši odstotek vprašanih.

Hipoteza 9: Prostor za zasaditev se vedno bolj krči in zamenjuje z marmornimi ploščami. Hipotezo lahko delno potrdim glede na rezultate lastnih opažanj. Glede na rezultate ankete strankam pa bi lahko to hipotezo ovrgli, saj večina pravi, da prostora za zasaditev v zadnjih letih ni spreminjala.

Hipoteza 10: Strankam je najpomembnejša vzdržljivost rastline (odpornost proti suši). Hipotezo lahko potrdimo.

6.5 Razprava

V diplomski nalogi sem uporabil več različnih postopkov pridobivanja podatkov. Pri tem sem želel doseči predvsem čim boljše ujemanje med temi. Podatki so bili večinoma med seboj primerljivi. Glede na lastna opažanja sem ugotovil, da je veliko zasaditev kombinacija enoletnic in trajnic. V cvetličarni in vrtnariji glede prodaje ne opazijo tako velikega porasta trajnic, kar pa bi se lahko navezalo na to, da stranke kupijo trajnice le enkrat, nato pa te načeloma, če so lepo oskrbovane, zdržijo tudi do več let.

Druga dilema, na katero sem naletel, je velikost zasajevalne površine na grobovih. Večina anketirancev trdi, da te v zadnjih letih niso spreminjali, kljub temu pa sem opazil, da je zelo veliko grobov z napisi okrasnega kamenja in zmanjšanjem prostora za zasaditev. Zelo veliko sem opazil tudi grobov, ki so v celoti pokriti z marmorno ploščo ali pa kamenjem, kar se tiče rastlinja, pa jih krasita le kakšen manjši nasadek ali šopek. Na kar nekaj grobovih pa sem namesto svežega šopka opazil, da je postavljeno kar umetno cvetje.

7 Zaključek

Na podlagi podatkov, zbranih v diplomski nalogi, lahko zaključimo, da se trendi zasaditve grobov pomikajo predvsem v smeri udobja za skrbnike grobov. Zasajuje se pretežno rastline, ki niso zahtevne glede oskrbe, dobro prenašajo sušo in so odporne na razne škodljivce. Poleg tega se v zasaditve v veliki meri vključuje razne obstojne trajnice, ki še zmanjšajo delo, saj je potrebno manj zasajevanja sezonskih rastlin. Popularnost narašča tudi dodajanje raznega okrasnega kamena, ki zapolni prostor in s svojo barvo poživi grob.

Ko stranke nakupujejo rastline za zasaditev groba, jim je najbolj pomembna vzdržljivost rastline. V veliki meri je sama zasaditev groba odvisna tudi od oddaljenosti doma oskrbovalca pa do pokopališča. Tisti bolj oddaljeni predvideno posegajo po čim manj občutljivih rastlinah.

Glede uporabe sveč se v Sloveniji največ posega po klasičnih svečah, narejenih iz različnih plastičnih materialov, ki še vedno predstavljajo precej velik in problematičen odstotek odpadkov. Prav tako ni opaziti izrazitega zmanjšanja uporabe sveč. Do neke mere pa se je vseeno že začela vzpostavljati ekološka ozaveščenost, ki se kaže z uporabo bolj okolju prijaznih sveč. Za spodbudo potrošnikov bi lahko ekološke in varčne sveče naredili bolj cenovno dostopne, pri čemer bi se najverjetneje marsikdo potem raje kot za klasično odločil za slednjo, okolju prijaznejšo.

Glede na opažanja lahko pridobljene podatke prenesemo na pretežno celotno območje Slovenije, saj se po vsej državi pojavljajo in pa uspevajo podobne rastline. V okviru izdelovanja diplomske naloge sem dobil zamisel, da bi bila zanimiva še primerjava dobljenih podatkov s pokopališči v kakšni drugi državi, z nekoliko drugačnim podnebjem, kjer prevladujeta drugo verstvo in kultura, v katerih podobno kot pri nas obredno pokopljejo svoje bližnje. S tem bi lahko preveril, kako se trendi hortikulture zasaditve grobov spreminjajo po svetu glede na podnebje, kulturo, verstvo, ekonomski status, s čimer bi lahko prišli do zaključka, kje je dan največji poudarek okraševanju večnega prostora za umrle, in kako je uporaba sveč in rastlin povezana z okraševanjem grobov še po drugih državah.

8 Viri in literatura

CELAR, Metka. 2010. Cvetje v spomin. [Online]. [Datum zadnjega popraviljanja: 15.6.2021, 17:35]. [Citirano: 15.6.2021, 18:00]. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.bc-naklo.si/fileadmin/MIC/Slike/CVETJE_V_SPOMIN-1del.pdf

KOŠAK, Klemen. 2010. Papirnate sveče so bolj ekološke in lepše kot običajne. [Online]. [Datum zadnjega popraviljanja: 17.5.2021, 10:38]. [Citirano: 17.5.2021, 12:00]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://siol.net/novice/novice/papirnate-svece-so-bolj-ekoloske-in-lepse-kot-obicajne-188799>

KRAJNC, Damjan. 2010. Okoljski vplivi različnih nagrobnih sveč in metoda LCA. [Online]. [Datum zadnjega popraviljanja: 15.7.2021, 17:59]. [Citirano: 15.7.2021, 18:09]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.zelenaslovenija.si/EOL/Clanek/1840/embalaza-okolje-logistika-st-54/okoljski-vplivi-razlicnih-nagrobnih-svec-in-metoda-lca-eol-54>

ODLOK o pokopališkem redu v Občini Rogaška Slatina. 2019. Uradni list, 30. avgust, let. 19., št. 53/2019. Str. 6667.

ODSLEJ tudi sončna nagrobna sveča. 2010. [Online]. [Citirano: 5.6.2021, 15:00]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.zelenaslovenija.si/EOL/Clanek/1814/embalaza-okolje-logistika-st-53/odslej-tudi-soncna-nagrobna-sveca-eol-53>

PODGORNIK REŠ, Ruth. 2005. Naša pokopališča. Ljubljana. Družina. (Zbirka; 1). ISBN 961-222-559-1.

RAČIČ, Blaž. 2010. Na grobovih bo zagorelo 11 milijonov sveč. [Online]. [Datum zadnjega popraviljanja: 25.6.2021, 14:35]. [Citirano: 25.6.2021, 15:00]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://old.delo.si/novice/slovenija/na-grobovih-bo-zagorelo-11-milijonov-svec.html>

ŠTAJERSKI val. 2016. Simbolika krizantem in urejanje grobov. [Online]. [Citirano: 15.8.2021, 18:00]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.stajerskival.si/sl/news/oddaje/simbolika-krizantem-in-urejanje-grobov.html?archive=1>

TOMAŽIČ, Anton. Kako so nekoč pokopavali svoje mrtve. [Online]. [Datum zadnjega popraviljanja: 19.6.2021, 13:35]. [Citirano: 19.6.2021, 14:00]. Dostopno na spletnem naslovu : <http://clanki.kupimprodaj.si/kako-nekoc-pokopavali-svoje-mrtve/>

WIKIPEDIA. Cemetery [Online]. [Citirano: 20.8.2021, 18:00]. Dostopno na spletnem naslovu : <https://en.wikipedia.org/wiki/Cemetery>

ZAVOD Pogreb ni tabu. Simbolika cvetja. [Online]. [Citirano: 5.6.2021, 18:00]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.pogreb-ni-tabu.si/2011/10/simbolika-cvetja/>

9 Priloge

Kazalo prilog:

Priloga A: Anketa strankam

Priloga A

Anketa strankam

Pozdravljeni! Pripravljam diplomsko nalogo na temo hortikulture ureditve grobov na območju Rogaške Slatine. Če urejate kakšen grob na tem območju, vas vljudno prosim za sodelovanje v anketi. Anketa je kratka in anonimna.

1. Koliko časa v seštevku letno porabite za oskrbo grobov?
 - a) Manj kot en dan
 - b) En dan
 - c) Dva dni
 - d) Tri dni
 - e) Drugo: _____
2. Kakšne sveče postavljate na grobove? (možnih več odgovorov)
 - a) Solarne
 - b) Klasične
 - c) EKO (s hitro razgradljivim ogrodjem)
 - d) Ne prižigam sveč
 - e) Drugo: _____
3. Ali nakupujete rastline oziroma izdelke, namenjene okrasitvi grobov (z izjemo sveč)?
 - a) DA
 - b) NE
 - c) Rastline pridelam sam

Če ste odgovorili z NE, na nadaljnja vprašanja ne odgovarjajte. Hvala za sodelovanje v anketi.

4. Kje najpogosteje nakupite rastline za ureditev groba? (en odgovor)
 - a) V cvetličarni
 - b) V vrtnariji
 - c) Na tržnici
 - d) V veleblagovnicah
 - e) Drugo: _____
5. Ste v zadnjih letih spremenili velikost prostora za zasaditev rastlin na grobu?
 - a) DA, zmanjšali
 - b) DA, povečali
 - c) DA, le obliko
 - d) NE
6. Koliko ste potrošili za zasaditev groba, ko ste ga začeli zasajevati, v primerjavi z zdaj?
 - a) Enako
 - b) Več
 - c) Manj
 - d) Grob urejam prvič

7. Kako pogosto zasajujete grob?
- a) Enkrat letno
 - b) Dvakrat letno
 - c) Imam zasajene trajnice
 - d) Nimam prostora za zasaditev
 - e) Drugo: _____
8. Ali se kdaj odločite za enako zasaditev kot prejšnje leto?
- a) Vedno imam enako zasaditev
 - b) Pogosto zasadim enako kot prejšnje leto
 - c) Nikoli nimam enake zasaditve
 - d) Drugo: _____
9. Katero rastlino najpogosteje zasadite spomladi in jeseni?
- Jesen: _____
- Pomlad: _____
10. Kaj vam je pri izbiri zasaditve najpomembnejše?
- a) Cena
 - b) Vzdržljivost rastline (dobro prenaša sušo, vročino)
 - c) Izgled
 - d) Drugo: _____
11. Ali ob dnevu spomina na mrtve še dodatno z rastlinami okrasite grob?
- a) NE
 - b) DA
12. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, s čim še dodatno okrasite grob (z izjemo sveč)? (možnih več odgovorov)
- a) Lončena zasaditev
 - b) Aranžma
 - c) Šopek
 - d) Drugo: _____
13. Kakšen je grob, ki ga vzdržujete? (če vzdržujete različne grobove, lahko obkrožite več odgovorov)
- a) enojni
 - b) dvojni (družinski)
 - c) žarni

Izpolnili ste vsa vprašanja v tej anketi. Hvala za sodelovanje.